

Aandacht voor specifieke doelgroepen en vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling

R. Viergever · W. Schakenraad · M. van der Krans · R. de Roode

Published online: 16 October 2019

© Bohn Stafleu van Loghum is een imprint van Springer Media B.V., onderdeel van Springer Nature 2019

Samenvatting Wat doe je als jeugdhulp- of -zorgverlener wanneer je vermoedt dat een van je cliënten of patiënten slachtoffer is van huiselijk geweld of kindermishandeling? Eind 2018 kwamen 26 factsheets beschikbaar om professionals te helpen bij het signaleren van en handelen bij allerlei vormen van geweld. Medewerkers in de jeugdgezondheidszorg krijgen hiermee extra handvatten voor het signaleren van verschillende vormen van geweld, mishandeling, misbruik, verwaarlozing of uitbuiting, en om te bepalen hoe ze het beste kunnen handelen wanneer er signalen zijn.

Trefwoorden geweld · mishandeling · misbruik · verminking · uitbuiting · verwaarlozing

Waarom deze factsheets?

In Nederland worden elk jaar 119.000 kinderen en jongeren het slachtoffer van geweld, mishandeling, misbruik, verwaarlozing of uitbuiting [1]. Dat kan allerlei vormen aannemen. Denk aan fysieke of geestelijke kindermishandeling, geweld tegen het ongeboren kind, het shaken baby-syndroom, vrouwelijke genitale verminking, het münchenhausen-‘by-proxy’-syndroom, kinderen wiens ouders een conflictscheiding doorma-

ken of die getuige zijn van huiselijk geweld, jeugdprostitutie en mensenhandel, online seksuele intimidatie van jongeren en verschillende vormen van eengerelateerd geweld (zoals huwelijksdwang, gedwongen isolatie en achterlating in een ander land) [2]. Bij al deze vormen van kindermishandeling en geweld tegen jongeren kan er sprake zijn van specifieke signalen, risicofactoren en doorverwijsoverwegingen. Ook bij andere thema's, zoals pesten en seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling, zijn er specifieke signalen en overwegingen. Ook kunnen jongeren soms plegger zijn [3]. Tot slot zijn er bij geweld tegen specifieke doelgroepen, zoals mensen met een beperking of migranten in kwetsbare posities, soms andere signalen en overwegingen [2].

Bij al deze geweldsvormen kunnen hulp- en zorgverleners de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling toepassen [4–8]. Deze beschrijft vijf heldere stappen die elke professional dient te zetten wanneer hij of zij vermoedt dat iemand op zijn of haar werkplek een slachtoffer is van huiselijk geweld of kindermishandeling – welke vorm van geweld, mishandeling, misbruik, verwaarlozing of uitbuiting dan ook. Het is echter bekend dat slachtoffers van minder bekende vormen van geweld geregeld met hulp- en zorgverleners in contact staan zonder dat zij als slachtoffer worden herkend (slachtoffers van bekendere vormen van geweld overigens ook, maar iets minder vaak) [9, 10]. Dit project beoogde daarom om binnen het kader van de meldcode extra aandacht te genereren voor die groepen slachtoffers van geweld, die wel aandacht verdienen, maar die vaak niet genoeg krijgen. Ter verduidelijking: voor al die groepen dienen dus de vijf stappen van de meldcode doorlopen te worden, maar in dit project hebben we daarnaast ook uitgezocht wat deze groepen zo bijzonder maakt, en of je als hulp- of zorgverlener voor die groepen bepaalde zaken *binnen die vijf stappen* anders aan dient te pakken. Voor elke

R. Viergever (✉)
 CoMensha, Amersfoort, Nederland
rviergever@research4health.org

W. Schakenraad
 Movisie, Utrecht, Nederland

M. van der Krans
 Samen Veilig Midden-Nederland, Utrecht, Nederland

R. de Roode
 Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG), Utrecht, Nederland

Figuur 1 Specifieke doelgroepen en vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling

november 2018

groep is daarom een factsheet ontwikkeld, waarmee professionals een samenvatting van de informatie in handen hebben die relevant is voor het signaleren bij die specifieke groep en die helpt bij het bepalen van het handelen wanneer er signalen zijn [2].

Totstandkoming

Meer dan vijftig organisaties hebben in 2018 en 2019 hun krachten gebundeld om voor elke geweldsvorm

en doelgroep een factsheet te ontwikkelen, waarmee professionals in één oogopslag alle relevante informatie voorhanden hebben. De inhoudelijk leider voor de ontwikkeling van elke factsheet was altijd een organisatie met specifieke expertise met betrekking tot die geweldsvorm, zoals het landelijk coördinatiecentrum tegen mensenhandel (CoMensha) voor de factsheet over mensenhandel en het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA) voor de factsheets over huwelijksdwang en gedwongen achterla-

ting. De inhoudelijk leiders betrokken vervolgens andere relevante organisaties om input te leveren op de tekst van de factsheet. Tot slot heeft Veilig Thuis voor elke factsheet een kwaliteitscontrole uitgevoerd.

Opbouw van de factsheets

Tijdens het project is lang nagedacht over de juiste groeperingen voor de factsheets. Uiteindelijk is geopteerd voor een indeling in zes doelgroepen en twee extra groepen:

Geweld tegen ...

1. een (ex-)partner;
2. een kind;
3. ouderen (>65 jaar);
4. een ouder (vader/moeder);
5. een specifieke doelgroep (zoals mannen, kwetsbare migranten of mensen die mantelzorg krijgen);
6. >1 doelgroep: geweld dat gepleegd kan worden tegen meerdere van de bovenstaande doelgroepen, bijvoorbeeld zowel tegen een kind als tegen een partner (zoals mensenhandel en eengerelateerd geweld).

De twee extra groepen zijn de volgende:

- A. plegers: voor meer informatie over signalen van plegers en wat te doen wanneer je denkt een plegger op je werkplek tegen te zijn gekomen (ook dit hoort bij de meldcode!);
- B. 'soorten geweld': de soorten geweld die binnen alle bovenstaande vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling kunnen voorkomen.

Binnen deze acht groepen zijn er 26 factsheets ontwikkeld over specifieke geweldsvormen en over geweld tegen specifieke doelgroepen (fig. 1; [2]). Elke factsheet is op dezelfde manier opgebouwd, met dezelfde kopjes:

- Wat is ... (geweldsvorm)? Dit betreft een korte uitleg en informatie over de achtergrond van de geweldsvorm.
- Signalen: hoe kan ik zien dat iemand slachtoffer is?
- Risicofactoren: wie is extra kwetsbaar voor dit geweld?
- Aandachtspunten voor dit type geweld bij het doorlopen van de vijf stappen in de meldcode
- Feiten en cijfers
- Meer informatie
- Advies/melden
- Bronnen: elke factsheet bevat een uitgebreid bronnenbestand met een overzicht van de belangrijkste literatuur

Een voorbeeld van een factsheet

Bij wijze van voorbeeld gaan we nader in op de factsheet 'Kinderen in een conflictscheiding', ontwikkeld door de afdeling eerstelijns geneeskunde van het Radboudumc. De factsheet legt uit wat een conflictschei-

ding is ('We spreken van een conflictscheiding als kinderen door hevige en complexe conflicten tussen ouders in de knel komen, en de inzet zijn geworden van de strijd tussen de ouders') en bespreekt de volgende feiten:

- De kinderombudsman heeft in 2014 geschat dat ongeveer 16.000 kinderen in Nederland bij een conflictscheiding betrokken zijn.
- Ongeveer 50 % van de kinderen in een conflictscheiding ontwikkelt posttraumatisch stressklachten.
- Ongeveer de helft betreft een scheiding van ongehuwde partners, waardoor deze groep minder goed in beeld is.

De factsheet legt uit dat er bij een conflictscheiding veel verschillende belangen spelen, waarbij ouders de impact op kinderen vaak onderschatten, en dat conflictscheidingen een vorm van kindermishandeling zijn en je daarom als hulp- of zorgverlener met Veilig Thuis moet overleggen over wat je het beste kan doen. De factsheet raadt verder aan zowel met ouders als met het kind of de kinderen te praten en te overwegen een 'kindbehartiger' in te schakelen. Ook benadrukt de factsheet dat de beste resultaten worden behaald bij een samenwerking tussen het juridische en het hulpverleningsdeel. Tot slot beschrijft de factsheet diverse erkende interventies bij scheidingen, die je als hulp- of zorgverlener kunnen helpen om de juiste ondersteuning te bieden.

Tot slot: adviezen voor hulp- en zorgverleners

De ontwikkeling van de factsheets is een belangrijke aanvulling op de tot op heden beschikbare informatie voor hulp- en zorgverleners over wat te doen bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling. Veel van de factsheets gaan over vormen van geweld, mishandeling, misbruik, verwaarlozing of uitbuiting tegen kinderen en zijn daarmee van specifiek belang voor de jeugdgezondheidszorg.

Bovenal is ons advies: pas steeds de vijf stappen in de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling toe [4–8]. Gebruik de factsheets ontwikkeld in dit project wanneer meer informatie nodig is over een specifieke vorm van geweld (zoals 'Kinderen in een conflictscheiding') [2]. Deze zijn gratis en openbaar beschikbaar op de site www.huiselijkgeweld.nl/typengeweld en komen in de loop van 2020 ook beschikbaar in het Engels. Tot slot vier tips, die volgens ons goed samenvatten wat je als professional moet doen wanneer je denkt dat iemand een slachtoffer of plegger is van geweld, mishandeling, misbruik, verwaarlozing of uitbuiting:

1. Vraag naar geweld bij een niet-pluisgevoel en vraag *door*. Luister niet naar je handelingsverlegenheid: met mensen spreken over geweld kan echt een verschil maken (en is een wettelijke verantwoordelijkheid voor alle hulp- en zorgverleners!).

2. Spreek mensen altijd alleen: juist als hulp- of zorgverlener kan je vaak gemakkelijk een excuus verzinnen waarom je iemand alleen wilt spreken.
3. Je hoeft al je vragen niet alleen op te lossen! Bel laagdrempelig Veilig Thuis voor advies. Veilig Thuis is er niet alleen om te 'melden', maar ook voor advies en om mee te denken bij een casus, wat lang niet altijd in een melding resulteert. Veilig Thuis is 24/7 bereikbaar, bellen is gratis en kan ook anoniem (zowel anoniem voor de patiënt als voor de hulp- of zorgverlener) [11].
4. Bouw een lokaal netwerk op rondom het thema huiselijk geweld en kindermishandeling: nodig je lokale Veilig Thuis-regiokantoor, wijkagent en/of politieregio-expert op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling periodiek uit voor een presentatie en gesprek (en eventueel casusoverleg). Korte lijntjes en warme contacten zorgen voor veel betere signalering en doorverwijzing.

Literatuur

1. Alink L, IJzendoorn R van, Bakermans-Kranenburg MJ, Pannebakker F, Vogels T, Euser S. Kindermishandeling in Nederland Anno 2010: de Tweede Nationale Prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010). 2e druk. Leiden: Casimir; 2012.
2. Huiselijkgeweld.nl. Specifieke doelgroepen en vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling: factsheets en websites voor professionals die werken met de Meldcode. 2019. <https://www.huiselijkgeweld.nl/typengeweld>. Geraadpleegd op: 16 januari 2019.
3. Vink R. Factsheet: ouder-mishandeling. Amsterdam: TNO; 2018.
4. Rijksoverheid. Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. 2018. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/meldcode>. Geraadpleegd op: 7 nov 2018.
5. Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (V&VN). Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling. Utrecht: V&VN; 2018.
6. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; 2013.
7. Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG). Kindermishandeling en huiselijk geweld. Utrecht: KNMG; 2018.
8. Nederlands Jeugdinstituut (NJI). Werken met de meldcode. <https://www.nji.nl/Werken-met-de-meldcode>. Geraadpleegd op: 16 januari 2019.
9. Ahn R, Alpert EJ, Purcell G, et al. Human trafficking: review of educational resources for health professionals. *Am J Prev Med.* 2013;44:283-9.
10. Alt KL, Nguyen AL, Meurer LN. The effectiveness of educational programs to improve recognition and reporting of elder abuse and neglect: a systematic review of the literature. *J Elder Abuse Negl.* 2011;23:213-33.
11. Veilig Thuis. 2019. <https://www.vooreenveiligthuis.nl>. Geraadpleegd op: 11 januari 2019.

R. Viergever, Projectleider

W. Schakenraad, Senior trainer en adviseur op het gebied van huiselijk seksueel geweld

M. van der Krans, Projectleider ouderenmishandeling en projectleider bijzondere vormen van geweld

R. de Roode, Adviseur gezondheidsrecht